

LEENA KROHN

Kobran puraisu

1. Keittiömestarin kuolema

Käärmekeittoa on pidetty terveellisenä herkkuna kiinalaisessa ruokakulttuurissa jo parin vuosituhatvuotisen ajan. Guangdongin provinssissa, huippuravintolassa, keittiömestari valmisteli tällaista keittoa. Kobran pää oli jo irrotettu ja käärme leikeltä kappaleiksi. Keittiömestari aikoi juuri heittää pään jätteisiin, kun se virkosi eloon, puraisi häntä käteen ja tyhjensi myrkkynsä onnettoman vereen. Kobran kosto oli nopea. Mies oli kuollut jo ennen kuin lääkäri ehti ravintolaan.

Tämä tositapaus kertoo kuolinhetken määrittelyn epävarmuudesta. Pää, ainakin käärmeen, voi olla elossa, vaikka se olisi irrotettu ruumiista. Näennäisesti kuolleessa matelijassa refleksit voivat säilyä ja toimia useita kymmeniä minuutteja.

Mutta kuoleman määrittelyn ongelma ei koske vain matelijoita ja niiden refleksejä vaan myös ihmistä ja hänen tietoisuuttaan.

2. Poissa ruumiista

Se tiedetään, mitä aineelle ja ruumiille kuolemassa tapahtuu, mikä on ”kaiken lihan tie”. Siitä, mitä tapahtuu tietoisuudelle, ollaan eri mieltä.

Länsimainen lääketiede katsoo, että ilman aivo toimintaa ei ole tietoisuutta. *NDE* (*near-death-experiences*) ja *OBE* (*out-of-body*) –raporteista huolimatta ei ole nähty mahdolliseksi, että potilas voisi kokea mitään sen jälkeen, kun kliininen kuolema todetaan tapahtuneeksi, kun sydän ei enää lyö, veri ei kierrä.

Southamptonin yliopisto on tänä vuonna julkistanut tutkimuksen yli kahdesta tuhannesta sydämenpysähdyksestä toipuneesta potilaasta ja heidän kokemuksistaan kliinisen kuoleman aikana. Sen perusteella vaikuttaa siltä kuin tällainen tila ei välttämättä sammuttaisi ihmisen

tietoisuutta. Neljäkymmentä prosenttia tutkituista kertoi olleensa tietoisia sinä aikana kun heidän elintoimintonsa olivat lakanneet ja myös todistaneensa ympäristönsä tapahtumia kuten omaa elvytystään.

3. Kuoleman *bardosta*

Länsimaisessa ajattelussa kuolema itsessään ei ole kokemus vaan kaiken kokemisen loppu.

Monissa uskonnoissa sen sijaan kuolema ei ole loppu vaan metamorfoosi, siirtymävaihe.

Tiibetin buddhalaisuudessa kuolema nähdään merkkitapauksena tietoisuuden pitkällä vaelluksella. Ihmisen rajaton, valoa hehkuva mieli kulkee eteenpäin *bardojen* kautta. *Bardoja* on neljä: syntymä, elämä, kuolema ja kuoleman jälkeinen olotila. Kuoleman *bardoa* kuvataan seikkaperäisesti niin klassisessa *Tiibetiläisessä kuolleiden kirjassa*, *Bardo Thodolissa*, kuin Sogyal Rinpochen sitä selittävässä *Tiibetiläisessä kirjassa elämästä ja kuolemasta*. Kuoleman *bardo* määrää paljolti ihmisen tulevaisuutta. Se muistuttaa jossain määrin katolisuuden käsitystä kiirastulesta tai ortodoksisen teologian käsitystä kuoleman jälkeisestä välitilasta. Kun kuoleman *bardo* oikein ja huolella valmistaudutaan, negatiivinenkin *karma* voi puhdistua.

Ihmisen eletty elämä määrittää hänen kuolemansa laadun. Joka jo eläessään ymmärtää ruumiin ja itsen illusorisuuden, ilmiöiden unenkaltaisuuden, edesauttaa omaa kuolemaansa ja siten vaikuttaa tuleviin kohtaloihinsa. Mielen virta kuolinhetkellä on oleellinen. Ajatus, jota kuollessasi ajattelet, on sama, joka herätessäsi palaa.

Toisenlaiseen ajatteluun opetetulle länsimaiselle ihmiselle tällainen näkemys on outo ja shokeeraava. Tulee myös miettineeksi niiden kohtaloa, jotka kuolevat sodassa, äkillisissä tapaturmissa tai murhien uhreina pelon ja vihan vallassa. Niiden, joilla ei ole aikaa, ei tietoa

eikä opasta valmistautumiseen ja joiden ympäristö on kauhuja täynnä.

Tulee kysyneeksi, onko kuolemakin suoritus ja työtehtävä. Pitäisikö ihmisen osata paitsi elää ja vanheta oikein myös kuolla oikein? Se ei kuitenkaan ole Tiibetin buddhalaisuuden sanoma.

Sillä kun puhutaan kuolemasta, puhutaan tietoisuudesta, ja kun puhutaan tietoisuudesta, puhutaan todellisuudesta. Tiibetin buddhalaisuudessa mieli on todellisuuden arkkitehti niin elämässä kuin kuolemassa.

4. Pienestä kuolemasta ja suuresta

Unen ja valveen rytmii hallitsee ja säätelee olemassaoloamme kuten elämän ja kuoleman rytmii koko biosfääriä. Unta ei ole syyttä nimitetty pieneksi kuolemaksi. Kun ihminen nukahtaa, hän kuolee maailmalta, menettää yöksi yhteytensä, muistinsa, aistinsa. Nukkuja ei tiedä, missä hän lepää, ei kellonaikaa, omaa ikäänsä. Vuorovaikutus lakkaa. Nukkuja katoaa valve-elämästä kuten kuollut elävien maailmasta. Hän menettää yhteyden myös omaan ruumiiseensa.

Silti hän näkee, vaikka hänen silmänsä ovat kiinni, silti hän kuulee, vaikka on kuuro ulkomaailman äänille. Hän näkee ja kuulee yksityisessä universumissaan. Sijaltaan liikahdatta hän on siirtynyt paikkaan, jolle ei koordinaatteja löydy.

Nukkuja menettää valvemaailman, mutta jotain hänelle jää: hänen oma minänsä, se joka näkee ja kokee. Mutta säilyykö tuo minä myös kuoleman unessa? Vai tuhoutuuko koko identiteettimme ja sen mukana tietomme ja muistomme?

5. Digitaalisesta kuolemattomuudesta

Surressaan rakastamansa ystävän Cristopher Morcomin kuolemaa Alan Turing alkoi perehtyä eri tieteenalojen kautta tietoisuuden luonteeseen ja sen rakenteeseen. Hänelle ihmismieli alkoi näyttäytyä älykkäänä koneena, jonka prosessit voitaisiin mallintaa ja ennakoita. Ihmisaivojen toiminta olisi siten mahdollista siirtää toiseen aineeseen.

Turingin suru kääntyi uudeksi tieteenhaaraksi, keinoälyn tutkimukseksi. Hänen jälkeensä monet alan harrastajat ovat ajatelleet samaan suuntaan kuin Turing ja robotti-instituutin johtaja Hans Moravec: että ihmismielen sisältö voidaan siirtää tietokoneeseen ja näin säästää se tuhoutumiselta.

Eivät siis ainoastaan ne, jotka tukeutuvat uskontonsa oppeihin ikuisesta elämästä, vaan myös ne, joiden maailmankatsomus on luonnontieteellinen tai ”digitalistinen”, voivat nähdä jonkinasteisen kuolemattomuuden hämmäyttävän ihmiskunnalle, jos ei nyt niin tulevaisuudessa. Digitaalinen kuolemattomuus tarkoittaisi sitä, että ihmisen persoonallisuus voisi jatkua tietokoneessa tai tietoverkoissa avataren elämänä. Se vain, ettei yksilön elämä ole vain hänen mielensä sisältöä vaan myös ruumiillista läsnäoloa ja vuorovaikutusta.

Luin vuonna 2003 *Hufvudstadsbladet*ista Erkki Kurenniemen haastattelun. Siinä hän kertoi keräävänsä päivittäin dataa elämästään, arkistoa, johon pohjautuen hänestä kerran voitaisiin rakentaa virtuaalinen malli. Haastattelu mietitytti minua niin paljon, että lähetin tuolloin Erkki Kurenniemelle sähköpostia. Kirjoitin: ”Se lause, joka hämmästytti minua eniten, kuului näin: *De kommer att bygga en virtuell modell av mig och på sätt kommer jag få ett fortsatt liv*. Ajatteletko todella niin? Mikä sinussa voisi siten jatkaa elämäänsä? Tai pikemminkin: ’Mikä tai kuka sinä?’”

Hän vastasi: ”Persoonallisen identiteetin rekonstruktio on aika hölmö ajatus.” Erkki Kurenniemi arveli kuitenkin, että hänen keräämästään datasta voisi kerran rakentua eräänlainen museo, jossa kävijöitä opastaisi häntä itseään ”paljon korkeampi universaalipersoonaa”. Erkki Kurenniemi ajattelee, ettei tietoisuus ole erityisen arvoituksellinen ilmiö, ja että sitä pystytään simuloimaan.

On niitäkin, jotka pitävät elävien ja kuolleiden vuorovaikutusta mahdollisena. Näihin lukeutuu paitsi viime vuosisadan alun spiritistejä myös elektronisen ja digitaalisen ajan pioneereja. Thomas Alva Edison, Marconi ja Tesla ajattelivat jokainen, että uuden teknologian avulla olisi mahdollista avata yhteyksiä myös edesmenneisiin.

Uudemman elektronisen ääni-ilmiön (*EVP*) tai instrumentaalisen transkommunikaation (*ITC*) kokeiluista on toivottu todistuksia tietoisuuden jatkuvuudesta. Tulokset ovat kuitenkin olleet yhtä monitulkintaisia ja laihoja kuin aikoinaan spiritistisissä istunnoissa saadut havainnot. Eriskummallisimpia viritelmiä lienevät Konstantin Raudiven ”Goniometer”, George Meekin ”Spiricom” ja Hans Otto Koenigin ultraäänilaitte, joiden kautta väitetään saadun *post mortem*-viestejä.

6. Kuoleman epätodellisuudesta

Vaikka tiedämme, että tulemme kuolemaan ja että kaikki muutkin kuolevat, se tieto ei kannu. Mikään ei tyrmistytä, ei tunnu niin epätodelliselta, niin luonnottomalta, vieraalta ja väärältä kuin kuolema, kun sen joutuu kohtaamaan omassa elämässään. Se yllättää yhtä valmistautumattomana kuin kobran puraisu keittiömes-tarin.

Kuoleman käsittämättömyyden kanssa kilpailee vain olemassaolomme käsittämättömyys. Se, mitä kuvittelemme todellisuudeksi, on omien aivojemme tuottama keinotodellisuus. Siihen me opimme jo lapsina, se on tämän lajin yhteinen uni. Aine on aivan muuta kuin minä se silmillemme ja sormillemme näyttäytyy: hiukkasten abstraktia tanssia. Oma itsemme on kieppuva pyörre aistimuksia, pyrkimyksiä, pelkoja, muistoja ja unia. Entä aika? Meille välttämätön illuusio, joka tuottaa toisen illuusion: paikan.

Teemme kaikkemme välttääksemme todellisuutta takertumalla asioihin, joita uskottelemme kestäviksi, vaikka todellisuuden omin luonne on pysymättömyys.

Sen viestin tuo jokainen kuolema.